

2023

Activiteitenplan Hagenbeek Barchem

R.J.H. Schröder en B. Wagener

Ecologisch Adviesbureau Schröder

27-2-2024

rapportnummer 2301

Activiteitenplan Hagenbeek Barchem

In het kader van de Wet Natuurbescherming

Soortbescherming poelkikker

Rapportnummer 2301

R.J.H. Schröder en B. Wagener

27 februari 2024

Opdrachtgever:

Aveco de Bondt
Postbus 64
7450 AB Holten

Ecologisch Adviesbureau Schröder

Droppersweg 1
7108 BL Winterswijk-Woold

Tel: 5.1.2e

E-mail : ecoadvies@planet.nl

Internet : www.ecologischadviesbureauschroder.nl

Colofon

© 2023 Ecologisch Adviesbureau Schröder, Winterswijk-Woold

Tekst en samenstelling: R.J.H. Schröder en B. Wagener

In opdracht van: Aveco de Bondt.

Contactpersoon: 5.1.2e .

Foto omslag: R.J.H. Schröder.

Rechten: De inhoud van dit rapport (in het geheel of in delen) mag, behoudens Aveco de Bondt en Staatsbosbeheer, zonder schriftelijke toestemming van Ecologisch Adviesbureau Schröder, niet door fotokopie, druk of andere middelen worden gereproduceerd.

Bronvermelding: Citaten uit dit rapport zijn toegestaan met volledige bronvermelding: Schröder en Wagener, 2023. Activiteitenplan Hagenbeek Barchem.

Wijze van citeren: Schröder, R.J.H. en B. Wagener, 2023. Activiteitenplan Hagenbeek Barchem. Rapport 2301

Ecologisch Adviesbureau Schröder is aangesloten bij het Samenwerkingsverband Ecologie

Inhoud

1. INLEIDING	1
2. HET PLANGEBIED	2
2.1 SITUERING	2
2.2 BESCHRIJVING PLANGEBIED	2
3. VOORGENOMEN ACTIVITEITEN	4
3.1 ALGEMEEN	4
3.2 PLANNING EN PERIODE ONTHEFFING.....	4
4. BELANG, DOEL EN ALTERNATIEVEN	5
4.1 BELANG	5
4.2 DOEL ONTWIKKELING EN MOTIVATIE VAN BELANGEN.....	5
4.3 ALTERNATIEVEN	5
5. VERBODSBEPALINGEN	6
6. ONDERZOEK	7
7. EFFECTEN	9
8. STAAT VAN INSTANDHOUDING	10
9. MAATREGELEN	11
9.1 ECOLOGISCH WERKPROTOCOL.....	11
9.2 DOEL MAATREGELEN.....	12
9.3 EFFECTIVITEIT MAATREGELEN.....	12
9.4 MONITORING.....	12
10. LITERATUUR	13
BIJLAGEN	14

1. Inleiding

Aanleiding

Het voornemen bestaat om diverse inrichtingsmaatregelen uit te voeren in en rondom SBB-reservaat Hagenbeek (plangebied). Deze maatregelen worden uitgevoerd om de kwaliteit en de duurzaamheid van het gebied te verbeteren, en zorgen tevens voor een hogere grondwaterstand en grotere grondwatervoorraad voor het direct aangrenzende landbouwgebied ten tijde van droogte.

Uit literatuur- en veldbiologisch onderzoek dat door Ecologisch Adviesbureau Schröder (EAS) is uitgevoerd (Schröder, 2022a en 2022b) is gebleken dat het niet kan worden uitgesloten dat de voorgenomen activiteiten leiden tot negatieve aantasting van het functionele leefgebied van poelkikkers en dat niet kan worden uitgesloten dat vaste rust- of voortplantingsplaatsen vernield worden. Daarnaast stond in het schetsontwerp (SO) een watergang, met op een afstand van 5 meter daarvan verwijderd een populatie kruipend moerasscherm. Deze greppel stond op de nominatie om gedempt te worden met mogelijk negatieve gevolgen voor de populatie. Daarom werd in de quickscan geconcludeerd dat er een ontheffing voor zowel poelkikker als ook kruipend moerasscherm aangevraagd dient te worden.

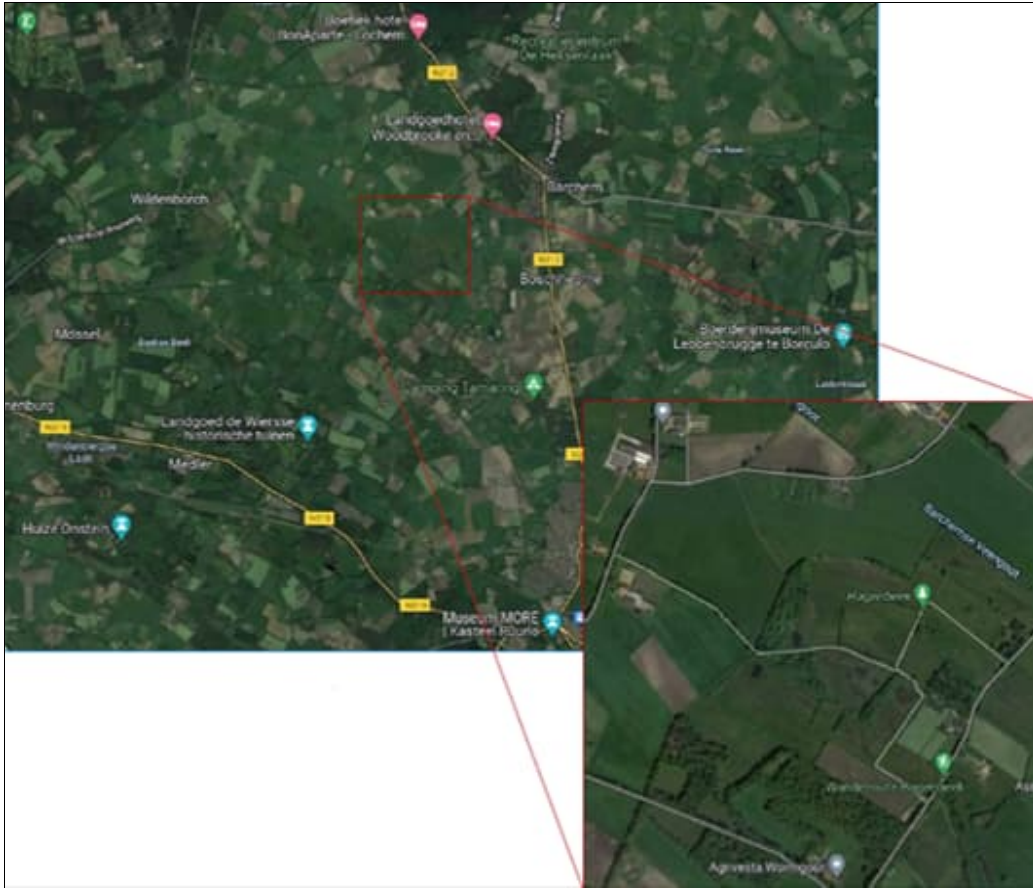
In de inrichtingstekening van het definitief ontwerp (DO), is de maatregel van het dempen van de greppel nabij de groeiplaats van kruipend moerasscherm echter geschrapt. Daarom dient nu uitsluitend voor poelkikker ontheffing aangevraagd te worden.

EAS heeft in opdracht van Aveco de Bondt (AdB) een bijbehorend activiteitenplan en ecologisch werkprotocol geschreven. Dit rapport is daarvan de uitwerking.

2. Het plangebied

2.1 Situering

Het plangebied is gelegen in het buitengebied van de gemeente Lochem ten zuidwesten van de woonkern Barchem. Het betreft het SBB-reservaat Hagenbeek en haar directe omgeving (agrarisch cultuurland). In onderstaande figuur is de ligging van het plangebied weergegeven.

De ligging van het plangebied (rood omlijnd, uitvergroting).

2.2 Beschrijving plangebied

Het plangebied bestaat uit SBB-reservaat Hagenbeek. In voorliggend activiteitenplan wordt niet het volledige gebied beschreven. Alleen de locaties waar werkzaamheden plaatsvinden en waar tevens actueel voortplantingswater van poelkickers aanwezig is worden beschreven. Op onderstaande luchtfoto worden deze locaties weergegeven. Met de rode lijn worden de te dempen sloten aangeduid. Voor een verbeelding van de huidige situatie wordt verwezen naar de fotobijlage van de rapportage van het vervolgonderzoek (Schröder, 2022b).

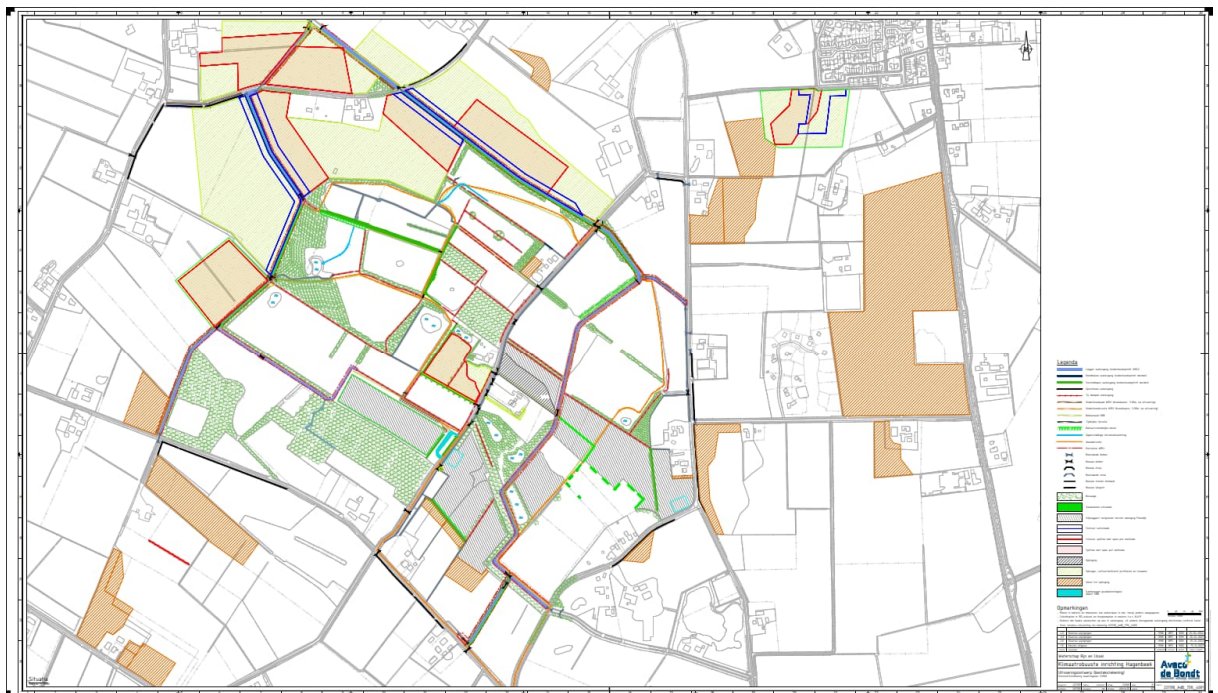

De te dempen sloten (rode lijnen) waar poelkickers zijn aangetroffen of die als een geschikte voortplantingslocatie van poelkickers wordt beschouwd (bron luchtfoto: www.ruimtelijkeplannen.nl).

3. Voorgenomen activiteiten

3.1 Algemeen

Het voornemen bestaat om diverse inrichtingsmaatregelen uit te voeren in Het plangebied. Deze maatregelen worden uitgevoerd om de kwaliteit en de duurzaamheid van het plangebied te verbeteren. Daarnaast zorgen zij voor een hogere grondwaterstand en een grotere grondwatervoorraad voor het direct aangrenzende landbouwgebied. De grondeigenaren profiteren daarvan tijdens droogteperiodes. In voorliggend activiteitenplan worden niet alle voorgenomen werkzaamheden in het gebied in acht genomen, enkel de werkzaamheden die negatieve effecten hebben op poelkickers en de voortplantingsplaatsen van deze soort worden behandeld. Deze werkzaamheden betreffen het dempen van sloten en verbreden en verondiepen van een bestaande watergang. Op onderstaande afbeeldingen wordt een definitief ontwerp met de voorgenomen werkzaamheden weergegeven.

Uitvoeringsontwerp v4.0 werkzaamheden SBB-reservaat Hagenbeek (bron: WRIJ).

3.2 Planning en periode ontheffing

De werkzaamheden worden uitgevoerd tussen 1 januari 2024 en 30 juni 2025. De periode waarvoor ontheffing wordt aangevraagd betreft daarom: 1 januari 2024 t/m 30 juni 2025. De uitvoeringsfasering is vrij aan de uitvoerend aannemer, binnen de voorwaarden en bepalingen en in achtneming van de maatregelen uit dit activiteitenplan en het ecologisch werkprotocol Hagenbeek (dd. 26 feb 2024).

4. Belang, doel en alternatieven

4.1 Belang

Ontheffingen kunnen alleen verleend worden als de handeling wordt uitgevoerd overeenkomstig een wettelijk belang. De belangen verschillen per beschermingsregime.

Wettelijk belang poelkikker

Voor de poelkikker wordt een beroep gedaan op het volgende wettelijke belang: "Bescherming van flora en fauna".

4.2 Doel ontwikkeling en motivatie van belangen

In de periode 2006-2013 heeft Waterschap Rijn en IJssel (WRIJ) een GGOR-studie uitgevoerd. In deze studie is met een grondwatermodel gekeken naar het gewenste grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR) per functie. Zo is er ook aandacht besteed aan natuurgebied Hagenbeek en het omliggende landbouwgebied. Uit de studie blijkt dat de kwaliteit en duurzaamheid van het gebied verbeterd kunnen worden door watergangen rondom Hagenbeek te verondiepen c.q. hoger te stuwen. Hierdoor zal de grondwaterinflow (kwel) toenemen waardoor verzuring van de natuur wordt voorkomen, maar zorgt tevens voor een hogere grondwaterstand en grotere grondwatervoorraad voor het direct aangrenzende landbouwgebied ten tijde van droogte. Om het project te bewerkstelligen zijn er in de Samenwerkingsovereenkomst (SOK 2022-2027) door de provincie Gelderland met WRIJ afspraken gemaakt over de verdere uitwerking van de doorgerekende maatregelen.

4.3 Alternatieven

Alternatieve locatie

De geplande ingrepen betreffen de demping van twee sloten en het verbreden en verondiepen van een bestaande watergang (de Barchemse Veengoot). Omdat de geplande ingrepen locatie gebonden zijn, is een alternatieve locatie niet aan de orde.

Alternatief: een optie met minder versturende werkzaamheden

Er is reeds gekozen voor de optie met de minst versturende werkzaamheden. Zie hiervoor het ecologisch werkprotocol (paragraaf 9.1). In het werkprotocol wordt beschreven welke maatregelen getroffen worden om eventueel negatieve effecten zo veel mogelijk te beperken. Onder deze maatregelen valt het werken buiten de voortplantingsperiode van poelkikkers en het zorgvuldig handelen. Het plan gaat voldoende geschikt en duurzaam leefgebied voor poelkikker realiseren. Er zijn geen redelijke alternatieven met minder ecologische impact voor de voorgenomen activiteit.

Alternatieve werkwijze en planning

Er wordt in één richting gewerkt om eventueel aanwezige dieren te kunnen laten vluchten naar omliggend gebied waar geen werkzaamheden worden uitgevoerd. Daarnaast worden op de locaties waar poelkikkers zijn vastgesteld of die als geschikt functioneel leefgebied van poelkikkers worden beschouwd, aanwezige eieren, larven en (sub-)adulte dieren weggevangen en verplaatst naar een geschikte locatie buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Hiermee wordt voorkomen dat dieren gedood worden. Opdrachtgever, uitvoerder en ecooloog hebben uitvoerig overleg gevoerd om het effect van de voorgenomen activiteiten op beschermde dieren in het plangebied tot een minimum terug te brengen.

5. Verbodsbepalingen

Poelkikker

Door het dempen van sloten worden voortplantingslocaties van poelkikkers negatief beïnvloedt. Door zorgvuldig te handelen wordt voorkomen dat poelkikkers gedood worden.

Hierdoor is uitsluitend sprake van overtreding van de volgende verbodsbepaling:

- Art 3.5 lid 4: Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen.

6. Onderzoek

Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van landelijke, provinciale en indien beschikbaar regionale verspreidingsinformatie (NDFF).

- Uit landelijke verspreidingsinformatie uit atlassen, die deels gedateerd is, moet blijken of nabij de locaties in het verleden strikt beschermde soorten zijn aangetroffen. Exacte locaties of datering van de waarnemingen zijn daarbij veelal niet bekend. Deze gegevens hebben vaak betrekking op atlasblokken (5x5 kilometer), en veelal betrekking op de regio's en niet specifiek op het plangebied.

Veldonderzoek poelkikker

Uit veldbiologisch onderzoek, dat op 22 mei en 18 juli 2022 is uitgevoerd, is naar voren gekomen dat het niet kan worden uitgesloten dat de voorgenomen activiteiten leiden tot aantasting van het functionele leefgebied van poelkikkers en dat niet kan worden uitgesloten dat vaste rust- of voortplantingsplaatsen vernield worden. Het vervolgonderzoek is conform het kennisdocument Poelkikker van BIJ 12 (versie 1.0 - juli 2017) uitgevoerd.

Locaties poelkikkers, vastgesteld tijdens de quickscan (gele stip) en middels eDNA-metabarcoding SBB-reservaat Hagenbeek (zwarte stip).

De rietpoel waarin poelkikkers zijn vastgesteld (zie op bovenstaande afbeelding de zwarte en gele stip in het zuidoosten van het plangebied) wordt niet negatief beïnvloedt tijdens uitvoering van de voorgenomen activiteiten. De werkzaamheden aan de Barchemse Veengoot (verondiepen en verbreden) vinden op ruime afstand van deze rietpoel plaats (zie 221138_AdB_Tek_2003 Dwarsprofielen-01_2.1, sectie C-C).

Vanuit het schetsontwerp (SO) is een voorontwerp (VO) van het plangebied gemaakt.

Tijdens dat proces zijn 12 sloten met bijbehorende maatregelen toegevoegd aan het VO die in het SO nog ontbraken of worden in het VO andere maatregelen voorgesteld ten opzichte van het SO. De sloten die niet eerder zijn onderzocht, zijn alsnog op 4 april 2023 door een medewerker van EAS bezocht. Daaruit bleek dat er geen nieuwe beschermde soorten in het plangebied worden verwacht. Wel werd één sloot als potentieel geschikt voortplantingswater voor poelkikkers beoordeeld (zie onderstaande afbeelding).

Omdat er op voor poelkikkers overbrugbare afstand daarvan poelkikkers zijn aangetoond (zie verspreidingskaart hierboven), wordt deze locatie zekerheidshalve als een geschikte voortplantingslocatie voor poelkikkers beschouwd en als zodanig meegenomen in dit activiteitenplan.

Te dempen sloot die als potentieel geschikt voortplantingsbiotoop voor poelkikkers is aangemerkt.

De rapportages met betrekking tot de quickscan en het vervolgonderzoek worden met de ontheffingsaanvraag meegestuurd.

7. Effecten

Poelkikker

Effect kwaliteit

Door het dempen van sloten worden voortplantingslocaties van poelkikkers negatief beïnvloed. Echter, gelet op de aard van de werkzaamheden, die bijdragen aan het herstel van het natuurlijke watersysteem in het gebied (o.a. toename watervoerendheid oppervlaktewater), neemt het aantal geschikte voortplantingslocaties van poelkikkers op termijn toe.

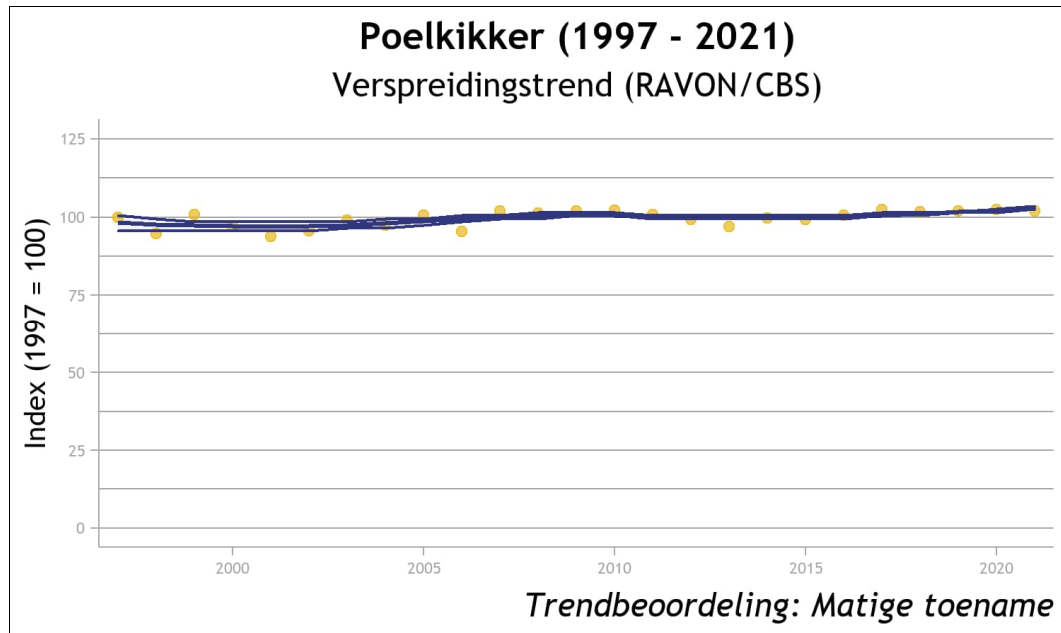
Cumulatie effecten

Het is onbekend of er alternatieve lopende projecten in de directe omgeving van het plangebied zijn. Elk project in de omgeving zou echter een ontheffing en daarmee samenhangend pakket mitigerende maatregelen moeten treffen voor de in Nederland beschermde soorten.

8. Staat van Instandhouding

Poelkikker

De Staat van Instandhouding van poelkikker is gunstig. De trend van de soort was in de periode 1997- 2021 stabiel tot licht stijgend (zie onderstaande figuur).

Trend poelkikker (bron: raven.nl)

Afbreuk Staat van Instandhouding poelkikker

Door zorgvuldig te handelen worden de negatieve effecten tot een minimum beperkt en ontstaat er geen negatief effect op de gunstige Staat van Instandhouding. De werkzaamheden, die worden uitgevoerd om verzuring van de waterafhankelijke natuur te voorkomen en het watersysteem in het gebied te herstellen, zullen op termijn een positief effect op de geschiktheid van het gebied als functioneel leefgebied (voortplantingswater) van poelkikkers hebben.

Zorgvuldig handelen

Tijdens de werkzaamheden wordt rekening gehouden met de algemene zorgplicht. Handelingen kunnen achterwege gelaten worden of extra maatregelen kunnen genomen worden om te voorkomen dat door de te nemen werkzaamheden nadelige effecten op flora en fauna worden veroorzaakt. Werkzaamheden worden alleen uitgevoerd tijdens de daglichtperiode om verstoring van nachttactieve dieren te voorkomen. Maatregelen worden in een ecologisch werkprotocol opgenomen. Dit protocol is tijdens de werkzaamheden op de locatie aanwezig en onder betrokken medewerkers van de aannemer bekend (Toolbox ecologie). Tijdens de werkzaamheden is er sprake van ecologische begeleiding en staat een ter zake kundige altijd paraat voor vragen en onvoorziene situaties.

9. Maatregelen

9.1 Ecologisch werkprotocol

Administratieve voorwaarden

- De ontheffing is slechts voor de poelkikker voor de beschreven verboden handelingen geldig.
- De ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd
- Ontheffinghouder dient onverwijld contact op te nemen met bevoegd gezag indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als benoemd in bovenstaand punt plaatsvinden.
- Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de houder of in opdracht van de houder handelende (rechts)persoon. De houder blijft daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
- Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van deze ontheffing en de bijbehorende brief op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichhouders of opsporingsambtenaren.
- Aanspreekpunt in het kader van de ontheffing is Provincie Gelderland.
- De werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een ecologisch deskundige.

Algemeen zorgvuldig handelen

- De werkzaamheden als geheel moeten een zo beperkt mogelijk effect hebben op flora- en faunasoorten. Dit betekent dat betreden van het terrein tot een minimum beperkt moet blijven.
- In onvoorziene situaties met betrekking tot het voorkomen van beschermde planten en diersoorten moeten altijd direct in overleg worden getreden met de toezichhouder en contact opgenomen worden met begeleidend ecooloog.
- Het activiteitenplan moet tijdens de werkzaamheden altijd op de locatie aanwezig zijn en bekend zijn bij de betrokken werknemers.
- Het uitvoerend personeel is naar vermogen alert op de aanwezigheid van niet aangeduide zwaarder beschermde soorten.
- De begeleidend ecooloog heeft de mogelijkheid bij gevaar voor schade aan beschermde soorten, werkzaamheden zo nodig stil te leggen.
- De begeleidend ecooloog controleert in het veld of de aanwijzingen op de juiste wijze opgevolgd worden.
- Er wordt in één richting gewerkt om mogelijk aanwezige dieren te laten ontsnappen naar omliggend gebied. Hiermee wordt voorkomen dat dieren gedood worden.
- De begeleidend ecooloog houdt van alle uit te voeren werkzaamheden, in relatie tot ecologie, een logboek bij (bijlage 1). Deze moet aanwezig zijn op locatie.

Maatregelen poelkikker

De geplande werkzaamheden worden waar mogelijk zoveel mogelijk uitgevoerd te worden buiten de meest kwetsbare periode van poelkikkers. Dit is de periode buiten de voortplantingsperiode. Echter, gelet op het natte karakter van het natuurgebied Hagenbeek, is dit niet volledig mogelijk. De periode van half september t/m half april is ongunstig voor het uitvoeren van werkzaamheden omdat het na een paar regenbuien heel snel nat kan worden. Sommige delen zijn dan niet goed toegankelijk met machines. Mits er voldoende aandacht wordt besteed aan de zorgplicht kan mag ook tijdens de voortplantingsperiode gewerkt worden. Dit wordt bereikt door uitvoering van de volgende maatregelen:

- De werkzaamheden op een zodanige manier uit te voeren dat individuen tijdig kunnen vluchten (zoals vluchtwegen open laten, in één richting werken)
- Werken vanaf 09:00 in de ochtend, omdat poelkikkers daarvoor onvoldoende zijn opgewarmd en dus niet erg actief zijn (zij zijn koudbloedig)

- Het afvangen van poelkickers, larven en eiklommen: voorafgaand aan het vangen moet er geschikt voortplantingswater met bijbehorende landhabitat voorhanden zijn zodat de afgevangen dieren zo snel mogelijk in geschikte wateren kunnen worden losgelaten

Tijdelijk en permanente mitigatie zijn niet van toepassing omdat voorgenomen plan voorziet in de verbetering van de natuurwaarden in SBB-reservaat Hagenbeek. Het is aannemelijk dat het aantal geschikte voortplantingslocaties voor poelkickers op termijn toeneemt door uitvoering van de voorgenomen werkzaamheden. Door de verhoging van de (grond-)waterstand in Hagenbeek en directe omgeving, zal er langer water in de moerasjes, poelen en sloten blijven staan. Daardoor is de kans op een succesvolle ontwikkeling van eieren naar juveniele poelkickers beter gewaarborgd omdat de wateren in het voortplantingsseizoen langer watervoerend zullen zijn. Daarnaast zal de oppervlakte van het overwinteringshabitat toenemen door de aanplant van enkele struwelen en houtsingels. Naar verwachting zal de populatie poelkickers in Hagenbeek daarom groter worden, door zowel positieve inrichtingsmaatregelen ten aanzien van de voortplantingswateren als ook van het landhabitat.

9.2 Doel maatregelen

Met de voorgenomen maatregelen wordt voorkomen dat de (lokale) gunstige Staat van Instandhouding van beschermde soorten (poelkikker) in het geding komen. Daarnaast worden de maatregelen uitgevoerd in het kader van zorgvuldig handelen (zorgplicht).

9.3 Effectiviteit maatregelen

Poelkikker

De beschreven maatregelen voor poelkikker (wegvangen) zijn uiterst effectief. Door eierklommen, larven en adulte dieren weg te vangen wordt schade aan individuen voorkomen.

9.4 Monitoring

Bij de start van de werkzaamheden is een begeleidend ecooloog aanwezig. De ecooloog geeft een startwerkinstructie aan de medewerkers omtrent het werken volgens ecologisch werkprotocol. Bij onvoorziene situaties, bijvoorbeeld bij het onverwacht aantreffen van nieuwe soorten, wordt beoordeeld of, en hoe negatieve effecten te voorkomen zijn. Gevolgen hiervan kunnen zijn dat er een aangepaste of alternatieve werkwijze nodig is, opnieuw ontheffing Wet natuurbescherming aangevraagd moeten worden, maar ook dat werkzaamheden zolang stilgelegd moeten worden om schade aan beschermde soorten te voorkomen.

10. Literatuur

Schröder, R.J.H., 2022a. Quicksan natuuronderzoek Hagenbeek. Rapport 2207-Ecologisch Adviesbureau Schröder, Winterswijk-Woold.

Schröder, R.J.H., 2022b. Vervolgonderzoek Hagenbeek. Rapport 2214-Ecologisch Adviesbureau Schröder, Winterswijk-Woold.

Bijlagen

1. **Ecologisch logboek.**

Ecologisch Adviesbureau Schröder

Droppersweg 1
7108 BL Winterswijk-Woold

Tel: 5.1.2e

E-mail: ecoadvies@planet.nl

Internet:

www.ecologischadviesbureauschroder.nl

Legenda toegepaste uitzonderingsgrondslagen

In dit document zijn gegevens geanonimiseerd op grond van:

Wet	Artikel	Omschrijving	Pagina's
Wet open overheid	Art. 5.1 lid 2 sub e	De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer	2, 3, 20